

Marek Chamot

Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy

Motto: „I ja chcę spojrzeć wstecz, aby móc spoglądać wprzód”.

Hans-Georg Gadamer

Dziedzictwo Europy

Regionalizm, dziedzictwo, turystyka. Wyższa Szkoła Gospodarki jako *engage University*

Zarys treści: Regionalizm jest częścią działalności Wyższej Szkoły Gospodarki jako uniwersytetu zaangażowanego. Projekty z regionalizmu realizowane były w Pracowni Regionalistycznej WSG od 2005 r. Były to projekty naukowe, popularnonaukowe, kulturalne i artystyczne. Opisany został krajobraz geograficzno-kulturowy województwa kujawsko-pomorskiego. Pierwszym dużym projektem regionalistycznym był opis historii pałacu w Ślaboszewku. Było to miejsce spotkań wybitnych polskich artystów: Witolda Gombrowicza, Kazimierza Zdziechowskiego, prof. Mariana Zdziechowskiego, Jerzego Andrzejewskiego, Bolesława Micińskiego. Kolejnym projektem była popularyzacja dziedzictwa kulturowego Kanału Bydgoskiego. Nowym projektem Pracowni Regionalistycznej jest współpraca ze środowiskiem historyków, regionalistów i artystów. Projekty dotyczą dziedzictwa historycznego w regionach: Kujaw, Pałuk, Krajny i Pomorza.

Słowa kluczowe: regionalizm, dziedzictwo, turystyka, Wyższa Szkoła Gospodarki.

Wyższa Szkoła Gospodarki od wielu lat funkcjonuje w modelu uniwersytetu zaangażowanego, co jest potwierdzone stosownymi akredytacjami. Wiąże się to także z trzecią misją uczelni. Zaangażowany uniwersytet ma na celu motywowanie i kierowanie podejmowaniem decyzji i działaniami w uczelni i poza nią oraz podnoszenie świadomości społecznej i wspieranie zaangażowania obywatelskiego. Zarząd uczelni, we współpracy ze studentami oraz swoimi nauczycielami akademickimi, różnymi środowiskami i instytucjami, przyspiesza rozwój gospodarczy i buduje zdrowe społeczności. W modelu uniwersytetu zaangażowanego tworzony

jest społeczny ruch aktywności obywatelskiej w bliższym i dalszym otoczeniu. Tym samym uniwersytet mobilizuje swoje zasoby personalne i intelektualne¹. Szkoły wyższe bezpośrednio zajmują się problemami społeczności – organizując opiekę senioralną, przedszkola, poprawiając zdrowie publiczne i przywracając jakość środowiska. Dbają o dziedzictwo, rozwój kultury, tożsamość regionalną oraz promują turystykę i popularyzują wiedzę. Zaangażowany uniwersytet aktywnie angażuje pracowników, studentów i przedstawicieli społeczeństwa oraz wykorzystuje ich energię, wiedzę fachową i informacje zwrotne do kształtowania strategii zaangażowania i jej realizacji (Makiela 2017, s. 24). Zapewnia, że wszyscy pracownicy – w rolach akademickich i wspierających – mają możliwość zaangażowania się w nieformalne i formalne sposoby działania. Jednym z aspektów aktywności Wyższej Szkoły Gospodarki jest rozwój ruchu regionalistycznego, badań nad dziedzictwem oraz upowszechnianie wiedzy o regionie. W tym celu powołana została specjalna pracownia. Pracownia Regionalistyczna przy WSG działa od września 2009 r. Od początku włączała się w ruch regionalistyczny, głównie ten funkcjonujący na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego i sąsiednich, starając się wspierać rozwój poszczególnych subregionów i osoby działające na ich rzecz. Realizuje zadania o charakterze naukowym, w tym projekt badawczy pn. „Krajobraz geograficzno-kulturowy województwa kujawsko-pomorskiego”. Promuje i animuje kulturę regionalną, np. biorąc udział w biesiadach artystyczno-literackich na terenie dworu Zdziechowskich w Ślaboszewsku, uczestnicząc w wydarzeniach Kongresu Kocińskiego oraz inicjując współpracę z właścicielami dworku w Sielcu. Współpracuje z regionalnymi instytucjami kulturalnymi i naukowymi, np. z Instytutem Dziedzictwa Kruszwicy i Muzeum w Grudziądzu, obecnie także z Centrum Dziedzictwa w Nawrze. Organizuje prezentacje i odczyty, np. wykład dra Aleksandra Błachowskiego o poczuciu tożsamości lokalnej mieszkańca makroregionu Kujawsko-Pomorskiego i rekonstrukcji strojów ludowych lub prezentację Adama Piekarskiego na temat regionalnych aspektów kultury Indian. Oferuje studentom wykłady, prezentacje i warsztaty poświęcone edukacji regionalnej, konkursy o tematyce regionalnej, np. konkurs fotograficzny pn. *Najciekawsze miejsca Kujawsko-Pomorskiego*, a także daje możliwość pisania prac dyplomowych na tematy związane z szeroko pojmowanym regionalizmem. W warunkach obecnej rzeczywistości społeczno-ekonomicznej ważną rolę odgrywa rozwój regionalny i lokalny (Chamot 2017, s. 7). W tym duchu zrealizowano także projekt „Ludzie Bydgoskiego Węzła Wodnego”, w ramach którego zebrano relacje byłych pracowników Kanału Bydgoskiego, stosując metodologię

1 <https://www.theelephant.info/ideas/2022/04/08/higher-education-managing-institutional-change-in-an-african-university/> [dostęp: 29.04.2021 r.].

oral history (historii mówionej) (Chamot 2013, s. 79-88). Projekt był zrealizowany przez studentów kulturoznawstwa WSG, członków Koła Kulturoznawców – Alinę Kołaczyk, Adama Dominowskiego, Rafała Bielińskiego, Katarzynę Imiołek, Łukasza Kowalskiego. W projekcie uczestniczyła także Anna Maria Wróblewska, studentka socjologii WSG i administracji UMK. Projekt został zrealizowany z inicjatywy Sebastiana Malinowskiego, kustosa Muzeum Kanału Bydgoskiego². Ponadto zorganizowano wystawę pt. „Barkarze – życie i praca na wodzie” w spichrzach przy ul. Grodzkiej 7. Przybliżyła bydgoszczanom nie tylko fakty z historii żeglugi śródlądowej i wodnej przeszłości miasta. Zaprezentowano życie codzienne szypów i barkarzy na fotografiach, ale też w specjalnie zaaranżowanej przestrzeni, w sali muzealnej, stanęła oryginalna szyperska kajuta. Ekspozycję przygotowała Pracownia Projektów Rewitalizacyjnych WSG, we współpracy z Muzeum Kanału Bydgoskiego i przede wszystkim z szypami i barkarzami z bydgoskiego Stowarzyszenia Właścicieli i Spadkobierców Barek³.

W 2013 r. Prezydent Bydgoszczy Rafał Bruski i Kanclerz Wyższej Szkoły Gospodarki Filip Sikora podpisali porozumienie w zakresie popularyzacji Bydgoskiego Węzła Wodnego w latach 2013–2014. Projekt popularyzacji dziedzictwa wodnej Bydgoszczy będzie realizowany wspólnie przez Urząd Miasta Bydgoszczy i WSG. Obie strony uznały Bydgoski Węzeł Wodny za ważny element dziedzictwa kulturowego i marki Bydgoszczy. Określone w porozumieniu cele i zakres współpracy obejmowały: wzajemne konsultacje w zakresie dalszego rozwoju Bydgoskiego Tramwaju Wodnego (BTW), promocję idei BTW jako elementu marki miasta, inicjowanie i organizację wydarzeń oraz projektów społecznych promujących BTW, tworzenie programów edukacyjnych i popularnonaukowych poświęconych turystyce wodnej i dziedzictwu kulturowemu związanemu z Bydgoskim Węzłem Wodnym, współrealizację programów badawczych i monitoringowych dotyczących turystyki wodnej i Bydgoskiego Węzła Wodnego oraz wzajemne wspieranie seminariów i konferencji inicjowanych przez obie strony w zakresie turystyki wodnej⁴.

Powstanie Pracowni Regionalistycznej WSG związane jest z licznymi działaniami na rzecz regionu kujawsko-pomorskiego i jego kultury. Pierwotnie istniała przy Katedrze Kulturoznawstwa i Filozofii, kierowanej przez prof. WSG Marka Chamota. Później pracownia działała przy Instytucie Kulturoznawstwa, a jej kierownikiem był dr Włodzimierz Moch. Pracownia organizowała spotkania

2 *Ludzie Bydgoskiego Węzła Wodnego. Materiały z młodzieżowego projektu kulturoznawczego*, 2007, Instytut Wydawniczy Świadectwo, Bydgoszcz, s. 3-7.

3 <https://wsg.byd.pl/wystawa-barkarzy-i-konkurs-na-ulicach.495.html> [dostęp: 29.04.2021 r.].

4 <https://wsg.byd.pl/bydgoski-wezel-wodny.1660.html> [dostęp: 29.04.2021 r.].

z twórcami i działaczami, innym razem włączała się do przedsięwzięcia mającego na celu np. popularyzację kultury i dorobku naszego województwa. Wskutek licznych działań powstała nieformalna grupa aktywistów, którzy z ochotą włączali się i organizowali coraz to nowe wydarzenia. Do Pracowni dołączyli również studenci. Za sprawą Bożeny Ronowskiej – jednej ze studentek kulturoznawstwa, a jednocześnie osoby znanej i cenionej za działalność na rzecz popularyzacji kultury kociewskiej – została utworzona przy Wyższej Szkole Gospodarki Biblioteka Regionalna. Oprócz działalności popularyzatorskiej, udziału i współorganizacji imprez artystycznych o charakterze regionalnym, takich jak IV Kongres Kociewski (Tleń – Tczew – Starogard Gdański 2010) czy „Biesiady Artystyczne” odbywające się w dworku Zdziechowskich w Słaboszewku, prowadzono także działalność badawczą i naukową z zakresu regionalistyki. W te wszystkie inicjatywy byli zaangażowani badacze-regionaliści oraz naukowcy aktywnie zajmujący się konkretnymi badaniami nad sztuką ludową, literaturą, wierzeniami, językiem (Chamot, Potoczek, Krause 2018, s. 3-4). Z takiego właśnie zróżnicowania zrodził się pomysł projektu „Pracownia Regionalistyczna – Dziedzictwo kultury ziemiańskiej w regionie Kujawsko-Pomorskim”. Projekt uzyskał dofinansowanie na jego realizację z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Pracownicy i współpracownicy Instytutu Kulturoznawstwa WSG postanowili w pierwszym rzędzie wybrać obszar działań, który zarówno z punktu widzenia naukowego, jak i edukacyjnego był atrakcyjny dla studentów i młodzieży licealnej. Najwłaściwsza z tego punktu widzenia okazała się kultura ziemiańska, szlachecka jako dziedzictwo kulturowe naszego regionu. Dzięki realizacji tego zadania działalność Pracowni Regionalistycznej WSG nabrała jeszcze większego rozmachu. Od kwietnia 2011 r. realizowano szereg zadań, których celem było podniesienie świadomości dotyczącej własnego regionu przez jego mieszkańców. W zespole dworsko-parkowym „Dwór Marzeń” w Sielcu zostały zorganizowane warsztaty kulturoznawcze pod hasłem „Dworski savoir-vivre”. Grupa studentów kulturoznawstwa z Wyższej Szkoły Gospodarki wyjechała, pod opieką organizatora wyjazdu – Włodzimierza Mocha, na warsztaty etykiety dworskiej do Sielca. Warsztaty były finansowane przez Województwo Kujawsko-Pomorskie w ramach projektu o nazwie „Pracownia Regionalistyczna – Kultura ziemiańska regionu Kujawsko-Pomorskiego”. Sielec jest to wieś położona kilka kilometrów za Żninem. Warsztaty prowadziła Katarzyna Rodziewicz, dziennikarka i znawczyni kultury ziemiańskiej. Uczestnicy mieli niezwykłą okazję do poznania od podszewki dworskiego życia i obyczaju. *Siedząc przy długim, zabytkowym stole, z zaciekawieniem słuchaliśmy o kulturze dworskiej, o dworku, o tym, jak dawniej wyglądała etykieta* – pisała w swojej relacji z warsztatów Katarzyna Węgierska. Uczestnicy wykazali, że pobyt w Sielcu,

związany z nauką dworskiej etykiety, opowieściami o historii miejsca, był dla nich niezwykle i uświadomił im, jak mało wiedzą o historii swojej najbliższej okolicy – zwłaszcza że (jak udowodnił swoją wystawą Adam Juskiewicz z Muzeum Fotografii WSG) mniej lub bardziej zaniedbanych, zapomnianych, ale i tych wymuskanych dworów szlacheckich jest na terenie naszego województwa bardzo dużo. Wykonane przez niego zdjęcia można było podziwiać dwukrotnie, w czasie spotkania artystycznego w Ślaboszewku oraz w trakcie konferencji naukowej. Ta ostatnia stała się zwieńczeniem realizowanego projektu i odbywała się pod hasłem „Krajobraz społeczno-kulturowy województwa kujawsko-pomorskiego na tle innych regionów Polski”. Towarzyszyły jej dwa dodatkowe wydarzenia – panel dyskusyjny z udziałem samorządowców i działaczy na rzecz regionu oraz specjalny panel dyskusyjny poświęcony dziedzictwu kultury ziemiańskiej w województwie kujawsko-pomorskim. Problematyka poruszana na konferencji wyraźnie pokazała, jak potrzebne jest uwzględnianie społecznego, kulturowego pierwiastka w życiu miasta czy wsi, a co za tym idzie, jak niezbędne to wszystko jest w prowadzeniu polityki regionalnej. Jak pokazała z kolei dyskusja nad pamięcią o dziedzictwie ziemiańskim, nadal jest to budzący emocje i interesujący temat. W ramach tej konferencji naukowej, po raz kolejny w trakcie realizacji projektu, okazało się, jak istotne jest ocalenie od zapomnienia i przywrócenie pamięci o dziedzictwie kultury szlacheckiej naszego regionu – tym bardziej że w wielu przypadkach to ostatni dzwonek na porozmawianie ze świadkami historii i tymi, którzy z autentyczną dworską kulturą mieli jeszcze jakiś kontakt⁵. Ciekawą inicjatywą Pracowni Regionalistycznej były warsztaty kulturoznawcze w powiecie nakielskim pn. „Alfabet kultury regionalnej Krajny i Pałuk” (Chamot 2012a, s. 55-58). Jednymi z prowadzących byli: Marek Chamot, Marcin Kowalczyk i Włodzisław Moch. Cele, jakie postawili przed sobą i zrealizowali pomysłodawcy oraz prowadzący warsztaty, były następujące: przekonanie młodzieży i dzieci w atrakcyjnej formie, że warto odkryć na nowo swój region, uczestniczyć w jego kulturze oraz nakreślenie wizji jego rozwoju przez połączenie tradycji z kreacją. Hasło „Wykreuj swój region na nowo” mogło się wydać zbyt ambitne, ponad możliwości przeciętnego ucznia, ale postawiono przed nim zadania, które w pewnym zakresie pozwalały na jego realizację. Uczestnicy układali slogany i hasła reklamowe propagujące dobra kulturowe różnych miejsc regionu, a także teksty promujące go. Ułożenie haseł do „Alfabetu kultury regionalnej Krajny i Pałuk” wymagało skorzystania z wywiadów z twórcami z regionu – zarówno ludowymi, jak i wykształconymi w szkołach artystycznych. W alfabecie uczniowie zamieszczali definicje i opisy działań, zdarzeń, fenomenów kulturowych i artefaktów z obszaru kultury

5 <http://www.regiony.wsg.byd.pl> [dostęp: 29.04.2021 r.].

duchowej i materialnej⁶. Ponadto przedstawiono kulturę ludową jako tworzywo dla nowoczesnej kultury, zarówno popularnej, jak i elitarnej. Duże zainteresowanie uczestników warsztatów wzbudziło np. łączenie pierwiastków muzyki ludowej z elementami muzyki elektronicznej czy klasycznej. Tak zainspirowani uczniowie starali się znaleźć przykłady podobnego podejścia do tradycji i dziedzictwa w swoim regionie. Przybliżono uczniom takie pojęcia, jak: dziedzictwo historyczne i kulturowe, kultura regionalna, globalizacja i glokalizacja, tożsamość regionalna i lokalna, identyfikacja z regionem, mała ojczyzna. Dlatego jednym z celów było także rozbudzenie patriotyzmu lokalnego jako tego, który buduje patriotyzm w skali państwa (uświadomienie sobie, co to znaczy być mieszkańcem Krajny czy Pałuk, Nakła, Żnina, Kcyni, Anielin czy Witosławia). Tego typu projekt przyczynił się do podniesienia jakości życia społeczności lokalnej na obszarze powiatu nakielskiego oraz rozwinięcia umiejętności kulturalno-artystycznych uczniów z obszaru powiatu nakielskiego. Uczestnicy wzięli udział w zajęciach kulturoznawczych, które poszerzyły i pogłębiły ich wiedzę, zarówno w zakresie kultury regionalnej Krajny i Pałuk, jak i na szerszą skalę – ogólnonarodową i europejską. W tym projekcie chodziło także o rozwój umiejętności pozyskiwania i prezentacji materiałów dotyczących kultury regionalnej, a także poszerzenia zainteresowań i pasji, związanych z daną dziedziną kultury i sztuki.

Charakterystyka kulturoznawcza regionu Kujaw i południowego Pomorza z punktu widzenia projektów realizowanych w Pracowni Regionalistycznej WSG

Nie jest to obszar jednolity, a wydzielony tylko administracyjnie jako województwo kujawsko-pomorskie. Taka charakterystyka jest istotna także z punktu widzenia turystycznych projektów i badań podejmowanych w Wyższej Szkole Gospodarki. Z historycznego punktu widzenia na przełomie XVI i XVII w. Rzeczpospolita Obojga Narodów, Korony i Litwy, połączonych Unią Lubelską w 1569 r., była krajem ludnym i wielkim. Państwo to w 1634 r. osiągnęło największą w swej historii powierzchnię – liczyło 990 tys. km². Struktura społeczna Rzeczypospolitej odpowiadała podziałowi stanowemu. Stanami społecznymi dawnej Polski były: duchowieństwo, szlachta, mieszczenie i chłop. Każdy ze stanów miał swoje prawa i obowiązki. Szlachta, w porównaniu z Zachodem, była stanem bardzo licznym. Na niektórych obszarach Rzeczypospolitej stanowiła znaczący odsetek ludności. Na Mazowszu jej liczba przekraczała 23%. Ponad połowa szlachty nie posiadała w ogóle ziemi. Według obliczeń, w 1670 r. w Rzeczypospolitej

6 <http://www.kpk.byd.pl/id,190/poznaj-zupelnie-inny-alfabet> [dostęp: 29.04.2021 r.].

było 400 tys. szlachty (co stanowiło około 57% ogółu stanu), natomiast 300 tys. (tj. około 43) liczyła szlachta posiadająca jedną lub więcej wsi. Magnateria i bogata szlachta – to tylko ułamek procenta. Zatem szlachta posiadająca stanowiła około 4-5% ówczesnego społeczeństwa. Na szlachtę można spojrzeć zarówno stanowo, jak i kulturowo. Pod względem socjologicznym szlachta była bardzo zróżnicowana. Przepaść między górą a dołem tego stanu była ogromna. Drogę awansu do stanu szlacheckiego umożliwiała służba dworska. Dwór szlachecki był swoistą szkołą życia. Jednostki bardziej obrotne, inteligentne, mogły szybko awansować w hierarchii dworskiej. Uznane za rękodajnych wielkich magnatów otrzymywały od nich swoiste nobilitacje. Oczywiście służba wojskowa lub urzędnicza dawała podstawę awansu społecznego. Społeczna i kulturotwórcza rola dworu szlacheckiego, w XIX w. ziemiańskiego, była także w regionie Kujaw i Pomorza bardzo istotna. Nadawała ton kulturze polskiej praktycznie do końca XIX w., tworzyła szczególny krajobraz społeczny i kulturowy. Tym zagadnieniom poświęcona była jedna z interdyscyplinarnych konferencji naukowych w WSG. Nosila tytuł: „Krajobraz społeczno-kulturowy województwa kujawsko-pomorskiego na tle innych regionów Polski”. Stanowiła część projektu „Dziedzictwo kultury ziemiańskiej w regionie Kujawsko-Pomorskim”, współfinansowanego przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Celem spotkania badaczy z różnych ośrodków akademickich było podjęcie refleksji nad przemianami kulturowymi i społecznymi w województwie kujawsko-pomorskim. Analizie poddano zmiany granic administracyjnych, które nastąpiły w roku 1999. W przypadku naszego województwa analizowano, jaki wpływ wywarło jego powstanie na funkcjonowanie tradycyjnych regionów etnograficznych i historycznych, wchodzących w całości lub części w jego skład – Kujaw, Pomorza, Pałuk, Kociewia, Krajny, Borów Tucholskich⁷. Uwaga prelegentów skoncentrowała się na takich obszarach badawczych i problemach, jak: krajobraz kulturowy wybranych obszarów (analiza zależności między krajobrazem a kulturą), jego ikonografia i symbolika, psychologia, język i tożsamość społeczności lokalnych (Nora 2009)⁸. Szczególnie interesujące podczas konferencji było potraktowanie krajobrazu jako tekstu kultury. Takie metodologiczne podejście zakłada jego „odczytanie” oraz odkrycie sposobów i technik nadawania znaczenia poszczególnym miejscom. Interesujące rezultaty przyniosła analiza wybranych obszarów miast i wsi pod kątem stosunku ich mieszkańców do dziedzictwa kulturowego i ich udziału w jego budowaniu. Obok kwestii związanych z tożsamością regionalną czy lokalną, na konferencji

7 <https://kujawsko-pomorskie.travel/pl/kategorie/o-regionie> [dostęp: 29.04.2021 r.].

8 P. Nora, 2009, *Między pamięcią a historią: Les Lieux de Mémoire*, [w:] M. Ziółkowska, A. Leśniak (red.), „Tytuł Roboczy: Archiwum”, nr 2, Muzeum Sztuki, Łódź, s. 4-12.

przeanalizowano problemy związane z turystyką kulturową, a w szczególności z takimi jej działami, jak: turystyka dziedzictwa kulturowego, muzealna, biograficzna, studyjna, miejska, wiejska, kulinarna, turystyka kultury ludowej, kulturowo-przyrodnicza, obiektów militarnych, industrialna, eventowa (w tym teatralna), religijna i pielgrzymkowa, literacka i filmowa, archeologiczna i etniczna, tanatoturystyka. Wyniki tych badań i analiz przyczyniły się do uruchomienia studiów angielskojęzycznych – *international tourism*. Jednocześnie wskazano sposoby waloryzacji potencjału turystyczno-kulturowego małych i większych regionów tworzących makroregion Kujaw i Pomorza (Chamot 2014, s. 37-43). Tak rozumiane problemy ujawniają wewnętrzne zróżnicowanie badanych obszarów. W ujęciu historycznym zwrócono uwagę na kształtowanie się granic makroregionów administracyjnych (województw) w obszarze zmian polityczno-administracyjnych oraz przemian w mentalności, jakie zachodziły i zachodzą w postawach mieszkańców poszczególnych regionów etnograficzno-historycznych. Kolejnym problemem badawczym powinien być poziom tożsamości etnicznej, regionalnej i kulturowej w kontekście zmian przynależności terytorialnej, a zwłaszcza fenomen regionów, które znalazły się w granicach dwóch województw. Szczególnie dotyczy to Pałuk i Kociewia (Kotłowska 2017, s. 4-8).

Izbica Kujawska, Lubraniec i Fordon – w tych miejscowościach studenci WSG realizowali projekt regionalistyczny poświęcony kulturze judaistycznej. Poszukiwali artefaktów po wyznawcach judaizmu, którzy mieszkali w regionie Kujaw i Pomorza. Efektem ich badań były raporty naukowe z przeprowadzonych poszukiwań. Poszukiwania pamiątek kultury żydowskiej to część projektu „Ludzie stąd”, pilotowanego przez stowarzyszenie „Forum Kultur”. W projekcie brali udział, jako wolontariusze, studenci kulturoznawstwa Wyższej Szkoły Gospodarki. Jednym z nich był Adam Dominowski, który miał już naukowe doświadczenie zdobyte podczas realizacji projektu „Ludzie Bydgoskiego Węzła Wodnego”. Był też jednym z redaktorów książki na ten temat. Studenci i wykładowcy WSG odwiedzili zabytkową synagogę w Izbicy Kujawskiej. Stosowali metodę badań historii mówionej, zbierając relacje od osób, które pamiętają jeszcze czasy, gdy w mieście żyli wyznawcy religii mojżeszowej. W ramach wyjazdu studyjnego w Lubrańcu zwiedzili tamtejszą synagogę kupioną przez prywatnego inwestora⁹.

Wykorzystano założenia metodologiczne geografii humanistycznej (geografii kultury) i turystyki kulturowej. Odniesiono się do metod badań innych dziedzin nauki, które wzbogacają badawczą perspektywę kulturoznawczą, historyczną i socjologiczną. Przykładem może być np. opis i interpretacja

9 <https://wsg.byd.pl/ich-losy-to-nasza-historia.368.html> [dostęp: 29.04.2021 r.].

miejsz pamięci według koncepcji francuskiego badacza Pierre'a Nory¹⁰. Tematyka konferencji ma charakter interdyscyplinarny: stanowi połączenie badań kulturoznawczych z zakresu regionalistyki z badaniami z zakresu geografii humanistycznej i regionalnej, historii oraz socjologii i turystyki kulturowej. Chodzi o humanistyczne odczytanie przestrzeni, traktowanej od czasów Immanuela Kanta jako wyznacznik geografii jako nauki. Pomysłodawcom konferencji zależy na wszechstronnym zrozumieniu istoty przestrzeni i zamieszkującego ją człowieka jako mieszkańca określonego regionu i makroregionu w danym momencie historycznym. Pojawiły się postulaty, aby dokonać szerszych opisów i analiz oraz stworzyć skuteczniejsze procedury podejmowania decyzji przestrzennych (lokalizacyjnych) dla organów administracji państwowej i samorządów terytorialnych. Można także bardziej wykorzystać istniejące już możliwości, które tkwią w uwarunkowaniach kulturowo-geograficznych województwa kujawsko-pomorskiego. Pracownia Regionalistyczna angażowała się także w prowadzenie seminarium naukowego pt. „Zarządzanie kulturą: edukacja, instytucje, menedżeryzm”. Znaczenie zarządzania kulturą rośnie w warunkach gospodarki rynkowej i wymagań, jakie stawiają Krajowe Ramy Kwalifikacji. Jego prawidłowe wypełnianie, a także kreatywne podejście do spraw kultury, wymaga dobrej znajomości rynku artystów kultury oraz funkcjonujących na nim modeli zarządzania i komunikacji. Przemysły kreatywne formułują nowe wyzwania twórcom kultury¹¹. Ich podjęcie wiąże się ze zdobyciem nowych kompetencji w zakresie zarządzania instytucjami kultury, humanistyki cyfrowej i obecności kultury w realnym i cyfrowym świecie oraz w mediach. Uczestnicy seminarium – wykładowcy WSG i eksperci z bydgoskich instytucji kultury (Miejskie Centrum Kultury, Muzeum Okręgowe) – przedstawili nowe rozwiązania i pomysły dotyczące skutecznych metod kształcenia oraz upracticznienia tego procesu w obszarze zarządzania kulturą. Przedstawiono także nowe modele zarządzania instytucjami kultury, sytuację na rynku pracy artystów i twórców. Omówiono aspekty nowoczesnej edukacji kulturalnej, artystycznej, medialnej oraz najnowsze tendencje w rozwoju przemysłów kreatywnych. Innym, niezwykle owocnym dla interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych WSG, był regionalistyczny projekt pt. „Dziedzictwo kulturowe dworu w Ślaboszewku. Biesiady Artystyczne w Ślaboszewku. Program rozwoju kultury w Gminie Dąbrowa”. Wielką inspiracją do podjęcia tego tematu były pionier-

10 Pierre Nora, francuski historyk, przedstawiciel Szkoły Annales. Specjalizuje się w problematyce związanej z tożsamością i pamięcią. Por.: *Les Lieux de mémoire*, Librairie Gallimard, Paris, abridged translation, *Realms of Memory*, Columbia University Press, New York City 1996.

11 W. Wierzyński, *Przemysły kreatywne w Polsce – perspektywy rozwoju*, <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/56099:przemysly-kreatywne-w-polsce-perspektywy-rozwoju> [dostęp: 29.04.2021 r.].

skie publikacje Stanisława Kaszyńskiego (Kaszyński 1991)¹². Autor artykułu był pomysłodawcą i głównym realizatorem projektu dziedzictwo kulturowe dworu Zdziechowskich w Słaboszewku (Chamot 2012, s. 73-79). Projekt był realizowany w ramach współpracy Wyższej Szkoły Gospodarki i Gminy Dąbrowa. W latach 2008–2018 zorganizowano „Biesiady artystyczne” w Słaboszewku z udziałem twórców kultury i naukowców z Bydgoszczy, samorządowców z gminy Dąbrowa, starostwa mogileńskiego, mieszkańców gminy i placówek kulturalnych ze Żnina, Mogilna, Barcina, Inowrocławia. Dziedzictwo kulturowe związane z dworem w Słaboszewku legło u podstaw diagnozy i charakterystyki stanu kultury i turystyki w regionie gminy Dąbrowa. Jego autorzy – przedstawiciele władz gminnych – inspirowani byli badaniami przeprowadzonymi przez naukowców i studentów kulturoznawstwa WSG odnośnie środowiska kulturalnego i artystycznego Słaboszewka w okresie międzywojennym. Projekt był dedykowany młodzieży szkolnej gminy Dąbrowa i powiatu mogileńskiego. Współpracowano w tym zakresie także ze szkołami gminy Dąbrowa. Wyniki badań wykazały, że żaden z istniejących w regionie dworów nie ma tak bogatej historii i dziedzictwa kultury duchowej, z jaką łączony jest dwór w Słaboszewku na terenie gminy Dąbrowa. Pierwsze wzmianki o majątku i dworze w Słaboszewku pochodzą z końca XIV w. Z czasem powstała w majątku także cegielnia, gorzelnia i spora owczarnia. Obecny kształt architektoniczny dworu pochodzi z XIX w. W 1922 r. majątek z dworem objęła rodzina Zdziechowskich. Był to stary ród szlachecko-ziemiański z Rakowa koło Mińska i z Wileńszczyzny. W wyniku traktatu ryskiego po wojnie polsko-bolszewickiej majątek Zdziechowskich znalazł się po sowieckiej stronie granicy. Przenieśli się zatem do Słaboszewka: Kazimierz Zdziechowski, Amelia Zdziechowska – żona, trójka dzieci: Jan, Paweł i Maria. Kazimierz Zdziechowski był prozaikiem i znanym w środowisku kulturalnym II Rzeczypospolitej pisarzem. W swoim dworze stworzył prawdziwy ośrodek polskiej kultury, w którym skupiali się najwybitniejsi przedstawiciele przedwojennych elit artystyczno-naukowych. Dzięki szerokim kontaktom Zdziechowskiego do Słaboszewka przybywali tak wybitni twórcy, jak: Witold Gombrowicz, Jerzy Andrzejewski, Bolesław Miciński¹³, Antoni Uniechowski, prof. Marian Zdziechowski (brat Kazimierza, wybitny polski historyk kultury, filozof, rektor Uniwersytetu Wileńskiego), Magdalena Dzieduszycka, dr Stanisław Żejmo-Żejmis. Zdziechowscy nie szczędzili własnych środków finansowych na stworzenie w Słaboszewku w okresie II RP prężnego ośrodka polskiej kultury. Nawiązywali w ten sposób do najlepszych tradycji polskiego ziemiaństwa. Niestety fakty te, tak ważne dla historii kultury naszego regionu i kraju,

12 Por.: H. Micińska-Kenarowa, 2003, *Długi wdzięczności*, wstęp Cz. Miłosz, Biblioteka „Więzi”, Warszawa.

13 Bolesław Miciński, wybitny polski filozof okresu międzywojennego, związany z Bydgoszczą.

były do lat 90. XX w. prawie całkowicie zapomniane. Z tego powodu w Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy piszący te słowa stworzył projekt „Śladami życia i twórczości wybitnych twórców polskiej kultury w regionie bydgoskim”. Projekt o charakterze kulturowo-turystycznym zyskał pełne wsparcie ze strony uczelni. W realizację projektu włączyli się studenci kulturoznawstwa i Studenckiego Koła Naukowego Kulturoznawstwa WSG. Projekt od początku pomyślany był jako inspiracja dla rozbudzenia życia kulturalnego środowiska lokalnego, wiejskiego i na tej podstawie budowania patriotyzmu lokalnego. Jednocześnie podjęto działania na rzecz szerokiej promocji dziedzictwa kulturalnego Słaboszewka w województwie kujawsko-pomorskim. Zaznaczyć należy, że w okresie po 1945 r. w regionie gminy Dąbrowa nie było instytucji zajmującej się koordynacją rozwoju kultury czy turystyki.

Po przemianach ustrojowych i powstaniu samorządu gminnego sytuacja uległa zmianie. Rozwój kultury i turystyki w regionie zaczął zależeć od lokalnych społeczności i wyłanianych z nich władz samorządowych. Na terenie gminy nie było także artystów i ludzi zajmujących się zawodowo sprawami kultury. Przełom nastąpił na początku pierwszej dekady XXI w. Dzięki regionalistycznemu projektowi z WSG władze samorządowe gminy nawiązały współpracę z ówczesną Katedrą Kulturoznawstwa Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy. Dzięki współpracy ze Stanisławą Łagowską – wójtem gminy i Marcinem Barczykowskim – sekretarzem gminy (Marcin Barczykowski jest obecnie wójtem gminy Dąbrowa) naukowcy i studenci kulturoznawstwa w ciągu kilku lat realizowali projekt popularyzujący wiedzę o środowisku kulturalnym i artystycznym Słaboszewka oraz zorganizowali szereg seminariów i spotkań promujących ten zapomniany okres historii regionu. Upowszechniona została wiedza o dziedzictwie kulturowym Słaboszewka, opracowano i wspierano starania na rzecz przywrócenia materialnej świetności dworu w Słaboszewku oraz konserwacji zabytkowej substancji dworu i jego parkowego otoczenia. Opracowano plany organizowania koncertów letnich w nawiązaniu do tradycji koncertów chopinowskich Witolda Małcużyńskiego (Micińska-Kenarowa 2003, s. 100). Na podkreślenie zasługuje okoliczność, iż drugiego takiego miejsca spotkań tylu wybitnych twórców w tym okresie w regionie kujawsko-pomorskim nie ma. Władze samorządowe gminy Dąbrowa podjęły starania, aby odzyskać dawne piękno i znaczenie dworu w Słaboszewku, który jest prawdziwą perłą dziedzictwa kulturowego regionu i powinien stać się atrakcją turystyczną gminy i powiatu. Wspólnie z naukowcami i studentami WSG gmina Dąbrowa opracowała program promocji tego niezwykłego miejsca z jego bogatą historią. Po uzyskaniu odpowiednich funduszy nastąpi przebudowanie głównego wejścia do dworu, a na odnowionej elewacji będzie umieszczona tablica upamięt-

niająca wyjątkowość tego miejsca. W jednym z pomieszczeń dworu zostanie odtworzony stylowy salon z przeznaczeniem na działalność artystyczną. Tam trafią także wszelkie pamiątki związane z rodem Zdziechowskich oraz ich niezwykleymi mieszkańcami – wybitnymi polskimi twórcami. Planowane jest także odtworzenie przedwojennego kortu tenisowego, który znajdował się w bezpośrednim sąsiedztwie dworu, a na którym grali w tenisa pisarze: Gombrowicz i Andrzejewski. Badania historyczne przeprowadzone w Instytucie Kulturoznawstwa i Filozofii WSG w Bydgoszczy wykazały, że na terenie województwa kujawsko-pomorskiego nie ma drugiego dworu ziemiańskiego o tak bogatym dziedzictwie kulturowym i artystycznym z okresu II RP. Ponieważ właściciel majątku w Słaboszewku Kazimierz Zdziechowski był pisarzem, to on stworzył prężne środowisko artystyczne i kulturalne w swoim dworze. Swoiste „ponowne odkrycie” dziedzictwa kulturowego Słaboszewka doprowadziło do opracowania kolejnego projektu kulturoznawczego. Od 2008 r. (do dziś) gmina Dąbrowa wraz z Instytutem Kulturoznawstwa i Filozofii WSG w Bydgoszczy zorganizowała prestiżową i na dużą skalę imprezę kulturalną pod nazwą „Artyści wracają do Słaboszewka”. Po 69 latach w Słaboszewku ponownie wystąpili artyści i twórcy: Jerzy Puciata – malarz, Krzysztof Derdowski – pisarz, Marek K. Siwiec – poeta, Rafał Kowalcze – poeta, Michał Dobrzyński – kompozytor, Ewa Gruszka – skrzypaczka. Studenci WSG, Patryk Chyliński z kulturoznawstwa i Anna Wróblewska z socjologii, zebrali unikatowe relacje ustne od żyjących świadków życia kulturalnego przedwojennego Słaboszewka, stosując metodę źródeł wywołanych (*oral history*). To wyjątkowe dziedzictwo kulturowe Słaboszewka i gminy Dąbrowa stało się podstawą do ożywienia życia kulturalnego społeczności lokalnej i przymierzenia się do planów turystycznych regionu. W tym celu nawiązana została współpraca z organizacjami turystycznymi spoza regionu – Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym w Bydgoszczy oraz Instytutem Turystyki i Rekreacji WSG w Bydgoszczy. Zaplanowano trasy rowerowe na terenie gminy oraz wstępnie opracowano plany rozwoju turystyki kwalifikowanej i kulturowej w gminie Dąbrowa i powiecie mogileńskim. Podstawową instytucją regionu, koordynującą rozwój kulturalno-turystyczny obszaru gminy Dąbrowa przy współpracy sąsiednich gmin, ma być Centrum Kultury w Słaboszewku. W ten sposób gmina o dotychczasowym typowo rolniczym charakterze zyskałaby dodatkowe walory kulturalne i turystyczne. Centrum nie oznaczałoby jedynie miejsca, gdzie organizowane byłyby wszystkie tego typu działania, lecz pełniłoby rolę koordynatora wspierającego inne podmioty w zakresie kultury i turystyki. Z czasem Centrum Kultury w Słaboszewku zostanie wyodrębnione ze struktur Urzędu Gminy w Dąbrowie jako instytucja kultury. Tym samym uzyska możliwość składania wniosków o dofinansowanie na cele kulturalne i turystyczne

do większej grupy podmiotów. W celu aktywizacji lokalnego środowiska Centrum Kultury będzie dysponować dworem w Słaboszewku, pomieszczeniami biblioteki, świetlicą wiejską, halą sportową w Dąbrowie, stadionem sportowym w Dąbrowie, boiskiem sportowym w Szczepanowie, obiektami parafii na terenie gminy, parkami na terenie gminy, obiektami szkół gminnych. Strategia rozwoju kultury i turystyki na terenie gminy Dąbrowa obejmuje działania rozłożone na lata 2009–2018. Przeprowadzona będzie szczegółowa analiza potrzeb i aktywności mieszkańców w zakresie kultury i turystyki. Nawiązana zostanie, przy pomocy Wyższej Szkoły Gospodarki, współpraca z organizacjami, instytucjami, twórcami i środowiskami artystycznymi województwa. W drugim etapie zaplanowano: stworzenie izby pamięci poświęconej międzywojennej historii dworu, odnowienie parku dworskiego, utworzenie fundacji działającej na rzecz dworu w Słaboszewku, organizowanie corocznej imprezy „Biesiady artystycznej” oraz cyklicznych wystaw, spotkań autorskich, warsztatów artystycznych i koncertów. Zaplanowano wytyczenie trasy rajdowej „Śladami gości Zdziechowskich” i trasy turystycznej będącej uzupełnieniem Szlaku Piastowskiego i atrakcji turystycznych powiatu mogileńskiego. W ten sposób dziedzictwo kulturowe dworu w Słaboszewku zaowocuje ożywieniem kulturalno-turystycznym gminy Dąbrowa, która dotychczas nie miała tego typu inicjatyw ani działalności. „Biesiady kulturalne” stały się cyklicznym wydarzeniem kulturalnym, najważniejszym w gminie Dąbrowa i organizowanym każdego roku. W 2017 r. odbyła się 10. jubileuszowa Biesiada, na którą zaproszeni zostali, jako honorowi goście, Kanclerz WSG Filip Sikora i Marek Chamot – dyrektor Katedry Przemysłów Kreatywnych.

W 2021 r. Pracowni Regionalistycznej Wyższej Szkoły Gospodarki nadano nowy kształt organizacyjny, na czele z nowym koordynatorem doc. Włodzimierzem Domkiem, regionalistą-historykiem z Koronowa. Wypracowywana została własna definicja regionalizmu, idei regionalizmu jako ważnego instrumentu tożsamości miasta i regionu. Regionalizm został określony jako wydobywanie lokalnych wartości po to, aby integrować lokalną kulturę z kulturą ogólnopolską i europejską; regionalizm nowocześnie rozumiany, jako czerpiący z dziedzictwa, ale nadający mu nowe oblicze na miarę XXI w. Obecnie Pracownia Regionalistyczna realizuje projekty związane z promocją dziedzictwa kulturowego. Należą do niego także produkty regionalne jak: olejarnie, destylarnie, produkty pszczelarskie i sadownictwo. W tym zakresie opracowywane są dedykowane programy badawcze. Opracowywane są listy produktów tradycyjnych województwa kujawsko-pomorskiego, organizowane są studia podyplomowe dotyczące produktu regionalnego, a także wydawnictwa popularnonaukowe z serii regionalistycznej. W przygotowaniu jest słownik regionalistów i twórców produktów regionalnych,

przedsiębiorców, pomysłodawców, promotorów regionalnych wartości oraz przewodnik po produktach regionalnych, usytuowanych geograficznie w naszym regionie. To swoista mapa regionu z punktu widzenia produktów regionalnych i ekoturystyki. Pracownia współpracuje z partnerami samorządowymi oraz liderami środowisk lokalnych województwa. Regionalizm i produkt regionalny są wpisane także w agendę współpracy uczelni z powiatem bydgoskim oraz Miastem i Gminą Koronowo, gdzie została utworzona filia Wyższej Szkoły Gospodarki. Pracownia organizuje spotkania i debaty regionalistów z Kujaw i Pomorza. Takie spotkania odbyły się już w Bydgoszczy, Toruniu, Koronowie i Pakości. Stopniowo tworzy się ruch regionalistów kujawsko-pomorskiego. Zacieśnia się współpraca z Urzędem Marszałkowskim w Toruniu, Kujawsko-Pomorskim Centrum Dziedzictwa w Toruniu oraz Forum Rozwoju Regionalnego.

Obszary działalności Pracowni Regionalistycznej to w szczególności: historyczne dziedzictwo materialne i duchowe, etnografia i socjoregionalistyka a tożsamość, zabytkoznawstwo, turystyka oparta na wartościach, turystyka na obszarach wiejskich, krajoznawstwo i ekoturystyka, tradycyjny produkt rolno-spożywczy, kultura kulinarna regionu, ekożywność, żywność funkcjonalna, produkt lokalny, rzemiosło tradycyjne, marketing publiczny i branding produktu lokalnego.

Działalność Pracowni Regionalistycznej jest ściśle związana z inteligentną specjalizacją województwa kujawsko-pomorskiego i potencjałami endogenicznymi, ich rolą dla tożsamości lokalnej, marketingu publicznego oraz produktu turystycznego. Z tym związana jest ochrona dziedzictwa materialnego i wskazywanie *genius loci* z opracowaniem ich znaczenia turystycznego (Jankowski 2021, s. 2-4). Regionalistyczny dorobek Wyższej Szkoły Gospodarki wpisuje się w realizowany model uniwersytetu zaangażowanego (engage University). To ważna część misji uczelni, która jest obecna nie tylko w dużych ośrodkach miejskich Kujaw i Pomorza, ale także w regionie, w którym jest najbardziej rozpoznawalną uczelnią całego województwa. Jest to potwierdzone europejskimi akredytacjami, w tym prestiżowych organizacji o zasięgu międzynarodowym ACCEU (The Accreditation Council for Entrepreneurial & Engaged Universities) oraz International Centre of Excellence in Tourism and Hospitality Education (THE-ICE). Proces ten został wsparty przez Ministerstwo Edukacji i Nauki.

Aneks 1:

Strona WSG prezentuje gwary w opracowaniu Włodzimierza Mocha: <http://www.kpk.byd.pl/id,190/poznaj-zupelnie-inny-alfabet>

PAŁUCKA

Prosto dó nos trofisz – szlakim łosimnastygo południka abo maluwniczom fstyn-gom Brdy. Tutej, kole nojstarszygu bydgoskigu młestu, wew samiutkiem syrcu miasta łotoczy cie atmosfera przedsimbiórczości i rozwoju. Wew Wyższy Szkóle Gospodarki wew Bydgoszczy spotkosz ludzi różnych fachów: kulturoznawców, regionalistów, artystów, biznesmynów, społyczników, architektów. Poznosh tu nowe technologie i szpeców łot komunikacji. Robiom łyni duzo dobrygu do mia-sta i mały łojczyzny. Momy pińset uczonych wykładowców i siedym tysincy stu-dyntów. Ty tyż możesz się tu wiela nauczyć. Zaproszomy dó nos na WSG!

KASZUBSKA

Duńdziesz do naju prosto – szlachã 18. pólnika abò farwną blewiązką Brdë. Tuwò, kòl naju nòstarszégò bėdgòszczégò mòstu, w samim sercu gardu, òkòli Cã atmòsfèra pòdjimiznë i rozwiju. W Wėższy Szkòle Gòspòdarzėnkù w Bėdgòszczė pòtkòsz lėdzy, co sã zajmają kùlturą, technologią, turistiką, biznesã, spòlezników, artistów, architektów przindnotė, chtėrny służą gardowi i òbėndze robòtą, mą-droscą, bėlną radą. Mómė 500 pòùczników, 7 tėsący sztudirów. Mòżesz sã stac jednym z nich. Baro ròczimė do karna WSG.

KOCIEWSKA

Idziesz dicht prosto kele 18 południka abo tyż kele piankni Brdi. Tu gdzie je naj-starszi most wew samim śróčku mniasta łobaczisz jak rozmajite ludzie robiau gyszefki i maju zez tego ziski. A wew Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy spotkasz sia zez ludziami, co robiau kolitura, turistika, artistów, śpiywaków, malarzów, co miślu ło tim, jak je i jak bańdzie, i nad tim, co je dobre dla mniasta i łokolići. Wew naszi szkole mómi 500 wikładowców i 7 tys. sztudentów. I ti tyż możesz bić jak łóni. Chodzta du nas. Mi was zapraszómi.

KRAJNIACKA (KRAJEŃSKA)

Prółsto dłó nos trólfisz – szlółciem łosimnostygó połunniko abo malowniczo szlojfo Brdy. Tutej, kole nostorszygó bygdóścigó młoestu, wef sómym syrcu mńółsta, hatmosfyro przydsimbiorczółści y rojzwoju Ci łotoczy. Wew Wyższyj Szklóle Głospodórci w Bygdoszczi spłotkosz ludziów kłulturi, tychnolółdzi, turyjstjy-ci, biznesu, społyjczników, artyjstów, archityjktów przyszłóści, chtórzy mńostu i rygionewi pracó, mńondrośció, fajń radó słužo. Mómy pjyńćset wykładowców

i śydem tyśińcy sztudentów. Ti młóżesz stoć sie jydny z jich. Zoproszółmy w głościnne prołgi WSG!

Tekst w polszczyźnie ogólnej:

Trafisz do nas prosto – szlakiem 18 południka albo malowniczą wstęgą Brdy. Tu, przy najstarszym bydgoskim moście, w samym sercu miasta, otoczy Cię atmosfera przedsiębiorczości i rozwoju. W Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszcy spotkasz ludzi kultury, technologii, turystyki, biznesu, społeczników, artystów, architektów przyszłości, którzy służą miastu i regionowi pracą, mądrością, dobrą radą. Mamy 500 wykładowców i 7 tys. studentów. Możesz stać się jednym z nich. Zapraszamy w gościnne progi WSG!

Bibliografia

Literatura:

Chamot M., 2012, *Dziedzictwo kulturowe dworu w Śląboszewku a rozwój turystyczny regionu*, [w:] *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszcy*, t. 16/17, zbiór rozpraw pod red. W. Maika i K. Marciniaka, Wydawnictwo Uczelniane WSG, Bydgoszcz.

Chamot M., 2012a, *Dziedzictwo kulturowe pogranicza pałucko-kujawskiego*, [w:] Z. Sawaniewska-Mochowa i W. Moch (red.), *Krajobraz społeczno-kulturowy województwa kujawsko-pomorskiego na tle innych regionów Polski*, Wydawnictwo Uczelniane WSG, Bydgoszcz.

Chamot M., 2013, *Duchowe i materialne dziedzictwo Kanału Bydgoskiego i jego turystyczne wykorzystanie*, *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszcy*, t. 20, zbiór rozpraw pod red. W. Maika i K. Marciniaka, Wydawnictwo Uczelniane WSG, Bydgoszcz, s. 79-88.

Chamot M., 2014, *Dziedzictwo przemysłowe Bydgoszcy – kulturowy potencjał i jego wykorzystanie*, [w:] Konferencja „Technika i nauka w muzeum”, Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego, Bydgoszcz.

Chamot M., 2017, *Tożsamość i integracja regionalna ważnymi wartościami społecznymi*, [w:] A. Potoczek (red.), *Rozwój regionalny. Perspektywa społeczno-kulturowa*, Wydawnictwo Uczelniane WSG, Bydgoszcz.

Chamot M., Potoczek A., Krause S., 2018, *Tożsamość i partycypacja społeczna w rozwoju lokalnym i regionalnym. Doświadczenia z działalności Kujawsko-Pomorskiego Forum Rozwoju Regionalnego*, Wydawnictwo Uczelniane WSG, Bydgoszcz.

Jankowski, M., 2021, *Ginące miejsca kujawsko-pomorskie*, Wydawnictwo Pejzaż, Bydgoszcz.

Kaszyński S., 1991, *Nieznany ślad Gombrowicza. Wizyty u Zdziechowskich*, Prowincjonalna Oficyna Wydawnicza, Kraków.

Kotłowska, R., 2017, *Słowniczek gwary kociewskiej*, Wydawnictwo Region, Gdynia.

Ludzie Bydgoskiego Węzła Wodnego. Materiały z młodzieżowego projektu kulturoznawczego, 2007, Instytut Wydawniczy Świadectwo, Bydgoszcz, s. 3-7.

Makiela Z.J., 2017, *Model uniwersytetu trzeciej generacji XXI wieku – przedsiębiorczy, innowacyjny uniwersytet*, Folia Oeconomica Cracoviensia, Vol. LVIII.

Micińska-Kenarowa H., 2003, *Długi wdzięczności*, wstęp Cz. Miłosz, Biblioteka „Więzi”, Warszawa.

Nora P., 2009, *Między pamięcią a historią: Les Lieux de Mémoire*, [w:] M. Ziółkowska, A. Leśniak (red.), „Tytuł Roboczy: Archiwum”, nr 2, Muzeum Sztuki, Łódź, s. 4-12.

Netografia:

<https://kujawsko-pomorskie.travel/pl/kategorie/o-regionie> [dostęp: 29.04.2021 r.].

<https://wsg.byd.pl/bydgoski-wezel-wodny.1660.html> [dostęp: 29.04.2021 r.].

<https://wsg.byd.pl/ich-losy-to-nasza-historia.368.html> [dostęp: 29.04.2021 r.].

<https://wsg.byd.pl/wystawa-barkarzy-i-konkurs-na-ulicach.495.html> [dostęp: 29.04.2021 r.].

<http://www.kpk.byd.pl/id,190/poznaj-zupelnie-inny-alfabet> [dostęp: 29.04.2021 r.].

<http://www.regiony.wsg.byd.pl> [dostęp: 29.04.2021 r.].

<https://www.theelephant.info/ideas/2022/04/08/higher-education-managing-institutional-change-in-an-african-university/> [dostęp: 29.04.2021 r.].

Wierzyński W., *Przemysły kreatywne w Polsce – perspektywy rozwoju*, [w:] <https://www.parp.gov.pl/component/content/article/56099:przemysly-kreatywne-w-polsce-perspektywy-rozwoju> [dostęp: 29.04.2021 r.].

Regionalism, heritage, tourism. University of Economy as *engage University*

Abstract: Regionalism is part of the University of Economy's activity as a engage university. Regionalism projects have been implemented in Pracownia Regionalistyczna WSG since 2005. These were scientific, popular science, cultural and artistic projects. The geographic and cultural landscape of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship is described. The first major regional project was a description of the history of the palace in Ślaboszewko. It was a meeting place for outstanding Polish artists: Witold Gombrowicz, Kazimierz Zdziechowski, prof. Marian Zdziechowski, Jerzy Andrzejewski, Bolesław Miciński. Another project was to popularize the cultural heritage of the Bydgoszcz Canal. The new project of Pracownia Regionalistyczna is cooperation with the environment of historians, regionalists and artists. The projects relate to the historical heritage in the regions of: Kujawy, Pałuki, Krajna and Pomorze.

Key words: regionalism, heritage, tourism, University of Economy.